

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ»

Студентки 2 курсу, 4-м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Якубенко
Олени Петрівни

Науковий керівник
к.е.н.

Гусаревич
Наталія
Володимирівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Макогон
Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов
Ігор Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ	6
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	
1.1. Економічна сутність доходів бюджету	6
1.2. Формування доходів бюджету у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ	18
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	
2.1. Дохідна частина бюджету як складова Державного бюджету України	18
2.2. Аналіз податкових та неподаткових надходжень дохідної частини бюджету	23
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ	29
ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	
3.1. Шляхи зміцнення дохідної частини Державного бюджету України	29
3.2. Пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету	34
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Актуальність теми. Державний бюджет є ваговою складовою системи державних фінансів. При перерозподілі валового внутрішнього продукту держава залучає суб'єктів господарювання всіх форм власності та населення, а також забезпечує економічний розвиток країни, вирішує соціальні проблеми, утримує органи державного управління та підтримує обороноздатність держави. Водночас державний бюджет є основним знаряддям економічного регулювання, макроекономічної стабілізації, антикризового управління, стимулювання економічного зростання та впливу на коливання економічної кон'юнктури.

Економічний зміст бюджету та його ланок розкривається в процесах формування та розподілу грошових ресурсів, які за своєю сутністю дуже різноманітні й охоплюють усі рівні державного управління. У зв'язку з цим важливе значення має постійне удосконалення системи мобілізації доходів бюджету, краще використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Достатність доходів, їх взаємозв'язок з видатками й ефективне управління ними сприяють стабільному соціально-економічному розвитку держави, ефективній діяльності суб'єктів господарювання та зростанню добробуту громадян.

Дослідженням питань формування державного бюджету займалися такі зарубіжні вчені, як: А. Аткинсон, К. Андерсен, Ш. Бланкарт, Дж. Б'юкенен, А.Вагнер, В. Ганді, Р. Джекмена, Дж. Кейнс, Р. Майсгрейв, М. Міязакі, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А.Смітт, Дж. Стігліц.

Серед вагомих досліджень у сфері розвитку теоретичних та методологічних засад формування бюджету слід назвати праці: Т.Боголіб, О. Василика, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, А. Мазаракі, В. Опаріна, В. Федосова, І. Чугунова та інших.

Метою роботи є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень щодо формування доходів Державного бюджету України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність доходів бюджету;
- узагальнити формування доходів бюджету у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою;
- розкрити дохідну частину бюджету як складової Державного бюджету України;
- здійснити аналіз податкових та неподаткових надходжень дохідної частини бюджету;
- обґрунтувати шляхи зміцнення дохідної бази Державного бюджету України;
- визначити пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету.

Об'єктом дослідження є доходи Державного бюджету України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування доходів Державного бюджету України

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження. Системний та структурний методи використано при розкритті економічної сутності доходів бюджету. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено зарубіжний досвід формування доходів бюджету. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування визначено пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування дохідної частини державного бюджету, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби

статистики України, Державної казначейської служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі досліджено теоретичні засади формування доходів державного бюджету. Розкрито сутність доходів бюджету. Узагальнено формування доходів бюджету у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.

У другому розділі здійснено аналіз формування дохідної частини Державного бюджету України. Розкрито дохідну частину бюджету як складової Державного бюджету України. Здійснено аналіз податкових та неподаткових надходжень дохідної частини бюджету.

У третьому розділі визначено напрями удосконалення системи формування доходів бюджету України. Обґрунтовано шляхи зміцнення дохідної бази Державного бюджету України. Визначено пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету.

У висновках роботи наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

-

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Економічна сутність доходів бюджету

Питання формування дохідної частини бюджету є досить важливим в процесі розробки та реалізації бюджетної політики. Підходи до формування бюджетних доходів забезпечуватимуть відповідні можливості для покращання ефективності податкового адміністрування, посилення фінансової стабільності та створення сприятливих умов для довгострокового економічного зростання. У процесі формування дохідної частини державного бюджету за рахунок податкових надходжень доцільним є забезпечення стабільної, виваженої та прогнозованої податкової політики країни, яка сприятиме збалансуванню інтересів економічних агентів та людей, які потребують соціального захисту.

Державні доходи забезпечують соціально-економічний розвиток країни загалом, її окремих регіонів та фінансову підтримку населення. З огляду на це, головним завданням держави є акумулювання достатнього обсягу доходів, здатних забезпечити державні видатки. Обґрунтування поняття державних доходів та доходів державного бюджету, дослідження джерел формування доходів державного бюджету є актуальними питаннями, вирішення яких необхідно для вироблення практичних рекомендацій щодо раціонального формування дохідної частини Державного бюджету України.

Бюджету належить важлива роль у фінансовій системі держави. Через бюджет здійснюється фінансування заходів економічного і соціального розвитку, що мають загальнодержавне значення. За його допомогою перерозподіляється частина фінансових ресурсів між адміністративно-територіальними одиницями України з метою вдосконалення структури суспільного виробництва і забезпечення соціальних гарантій населенню.

Доходи бюджету відповідно до положень Бюджетного кодексу України

трактуються як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ).

Надходження до бюджету включають доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна, повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів.

Бюджетні кошти згідно з Бюджетним кодексом України, включають надходження бюджету та витрати бюджету [2].

Процес формування доходів державного бюджету в Україні базується на таких основних принципах: формування доходів повинно здійснюватись згідно з чинним законодавством; планування пріоритетних податків, які формують основну базу надходжень до держбюджету; встановлення доходів з корегуванням їх на показники боргових зобов'язань за попередні роки; мінімізація податкового тиску; вирівнювання підходу до умов оподаткування суб'єктів; спрощення системи адміністрування податків; встановлення зрозумілих процедур податкового обслуговування; уніфікація форм податкової звітності та вдосконалення інструкцій щодо їх заповнення; вдосконалення приймання податкової звітності в електронному вигляді.

Отже, бюджетні доходи формуються в результаті економічних відносин, що виникають між державою і підприємствами, установами, організаціями та громадянами у процесі формування централізованих грошових фондів.

Формування таких доходів є об'єктивною потребою. Це зумовлено тим що в руках держави щорічно концентрується певна частка національного доходу, яка необхідна для задоволення соціально-економічних і культурних потреб громадян, розв'язання завдань обороноздатності країни, покриття загальних витрат державного управління, забезпечення перспективи економічного зростання країни.

Процес формування доходів державного бюджету зумовлює виникнення і

розвиток специфічних відносин у цій сфері. Існує думка про необхідність виокремлення понять “доходи державного бюджету” та “державні доходи (доходи держави)”. Цю позицію поділяють М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова та А. Ю. Бережна, які трактують доходи держави як економічну категорію, що відображає сукупність економічних відносин. Однак основну увагу зосереджують на визначенні сукупності економічних відносин формування не тільки бюджетного фонду держави, але й фінансових ресурсів всього державного сектору.

Поняття державних доходів є ширшим за поняття доходів державного бюджету. Державні доходи втілюють всю складність економічних, соціальних, політичних відносин, що виникають у зв'язку із формуванням і розподілом доходів Державного бюджету. Державні доходи як економічна категорія не мають сталої форми, не обмежуються часом і простором, а характеризуються еволюційно набутим досвідом управління державними фінансами, який може бути корисним для розвитку країни, тоді як доходи державного бюджету обмежуються джерелами формування та вартісними характеристиками, визначеними Законом України “Про Державний бюджет України” на поточний календарний рік.

Відповідно за рівнем розміщення державні доходи поділяють на централізовані й децентралізовані. Зокрема централізовані — це ті, які зосереджені в бюджеті держави і фондах цільового призначення. За методами мобілізації доходи поділяються на податкові, позикові, надходження від державного майна та угідь. На відміну від централізованих доходів, децентралізовані розміщуються на державних підприємствах. Крім того, частина з них може акумулюватися в бюджеті та фондах цільового призначення. До того ж держава щодо цих підприємств може застосовувати при цьому як податковий метод мобілізації бюджетних коштів, так і пряме вилучення частини доходів.

Карлін М. І. розглядає формування державних доходів як перерозподіл ресурсів з приватного використання у державне використання для виконання

державою своїх функцій. Наслідками цього процесу, як зазначає науковець, є досягнення політичної і ринкової рівноваги та ефективність перерозподілу цих доходів.

Мобілізація державних доходів здійснюється шляхом акумуляції фінансових ресурсів і застосування різних форм і методів державного втручання в процеси розподілу і перерозподілу ВВП в окремі загальнодержавні грошові фонди, використання яких відбувається для задоволення суспільно-економічних потреб та інтересів. Держава законодавчо визначає державні фонди, призначення та джерела їх наповнення, встановлює певні види платежів (податків), їх розміри, визначає платників і строки сплати податків та інші інструменти державного регулювання і впливу на розподіл новоствореної доданої вартості. А вже формування доходів бюджету розпочинається на стадії розподілу і перерозподілу ВВП і завершується мобілізацією податкових зобов'язань до державної казни, їх обліком на Єдиному казначейському рахунку.

Складовою державних доходів є доходи бюджету, які відіграють вирішальну роль у реалізації основних напрямків соціально-економічної політики держави та адміністративно-територіальних формувань. Карлін М. І. досліджує процес формування державних доходів як перерозподіл ресурсів для виконання державою своїх функцій. Очевидно, що наслідками такого процесу є досягнення ринкової рівноваги та ефективність перерозподілу цих доходів.

У економічній літературі немає єдиного підходу до класифікації доходів бюджету. Доходи бюджету можна класифікувати за різними ознаками: за джерелами надходжень, запропонованими Бюджетним кодексом України (податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі); за способом зарахування (загальний фонд, спеціальний фонд); за рівнями бюджетів (доходи, які зараховуються до державного та місцевих бюджетів); за суб'єктами надходжень (доходи від юридичних та фізичних осіб).

Варто відзначити, що доходи бюджету включають до свого складу лише ті, які зосереджуються в загальнодержавних централізованих фондах, а також

регіональних та місцевих фондах (державному та місцевих бюджетах). Існування таких фондів дає можливість перерозподіляти кошти між секторами економіки та забезпечити всебічний розвиток усіх адміністративно-територіальних одиниць.

Поділ бюджету на загальний і спеціальний фонди, джерела формування спеціального фонду, рішення про створення спеціального фонду у складі місцевого бюджету, передача коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету здійснюються виключно за вимогами чинного законодавства. Як передбачено ст. 13 Бюджетного кодексу України, спеціальний фонд не повинен формуватися з конкретно визначених джерел надходжень і використовуватися на фінансування з конкретно визначеною метою:

Складовими частинами загального фонду бюджету є: всі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду бюджету; всі видатки бюджету, що здійснюються за рахунок надходжень загального фонду бюджету; кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету без визначення цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється за рахунок надходжень загального фонду бюджету); фінансування загального фонду бюджету.

Під доходами спеціального фонду розуміють власні надходження, які виконують доповнювальну функцію стосовно бюджетних асигнувань і забезпечують виконання основних завдань установ у частині, непокритій доходами загального фонду.

За матеріально-речовим втіленням доходи бюджету є грошовими коштами, які надходять у безповоротному порядку в розпорядження органів державної влади і місцевого самоврядування, відповідно до діючого в країні бюджетного і податкового законодавства.

У практиці управління державними фінансами основним функціональним призначенням доходів - покриття видатків державного бюджету. Доходи державного бюджету доцільно розмірковувати у контексті видатків. Протягом тривалого періоду часу співвідношення доходів і видатків Державного бюджету

України характеризується дисбалансом і виявляється у бюджетному дефіциті.

Говорячи про принципи розмежування і розподілу дохідних джерел за рівнями бюджетної системи, треба прагнути, щоб вони максимально можливо покривали мінімально необхідні видатки територіальних бюджетів, виходячи із принципу наявних реальних можливостей. Тому необхідно мінімізувати кількість регулюючих податків і збільшити кількість податків, що закріплюються за певним рівнем бюджетної системи за принципом “один податок - один бюджет”, при цьому частину регулюючих доходів варто закріпити на постійній основі, підвищивши рівень власних доходів територій без втрат для урядового бюджету.

Проведене дослідження дозволяє обґрунтувати складну природу доходів державного бюджету, що розглядалися у тісному взаємозв'язку із такими поняттями, як доходи держави та надходження до бюджету. Дослідження дохідної частини Державного бюджету України дало змогу виокремити класифікаційні ознаки, що можуть бути використані при розширенні бюджетної класифікації доходів бюджету. На сучасному етапі необхідним є переосмислення сутності системи формування доходів бюджету у процесі стимулювання економічних процесів, підвищення теоретико-методологічного рівня бюджетно-податкової політики.

1.2. Формування доходів бюджету у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою

Формування дохідної частини бюджету є важливим для будь-якої країни, оскільки для забезпечення виконання своїх функцій держава повинна мати відповідні фінансові ресурси. Джерелами їх формування можуть бути податки та власні доходи держави. Однак податки, які є формою примусового відчуження результатів діяльності юридичних і фізичних осіб у власність держави, або, інакше, платою за виконання державою її функцій, відрахуванням частини вартості ВВП на загальносуспільні потреби, без задоволення яких сучасне суспільство існувати не може, стали не тільки

головним джерелом доходів бюджету держави, але й важливим фактором впливу на економічну систему.

У процесі даного дослідження дослідимо досвід країн Європейського Союзу із трансформаційною економікою, а саме країн Центральної Європи та Балтії, які демонструють стійкі темпи економічного зростання після низки проведених реформ, у тому числі й у бюджетній сфері.

В розвинутих країнах Європейського Союзу питома вага валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через доходи державного бюджету є як вищою, так і нижчою, про свідчать дані проведеного аналізу. Варто відзначити, що до переліку найбільш розвинутих країн нами віднесено країни, де обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення складає понад 35 тис. дол. США, а саме Ірландія – 65,0 тис. дол. США, Нідерланди – 48,3 тис. дол. США, Австрія – 48,2 тис. дол. США, Німеччина – 47,4 тис. дол. США, Швеція – 46,7 тис. дол. США, Данія – 46,6 тис. дол. США, Ісландія – 46,5 тис. дол. США, Великобританія – 41,5 тис. дол. США, Фінляндія – 41,0 тис. дол. США, Франція – 39,6 тис. дол. США, Італія – 36,0 тис. дол. США. Потрібно зауважити, що у таких країнах як Великобританія, Данія та Ірландія зафіксовано високий рівень як перерозподілу ВВП через бюджетну систему, так і суттєвий рівень централізації фінансового ресурсу в державному бюджеті.

Значення частки доходів державного бюджету у ВВП Франції є нижчим та складає 23,2 %, що зумовлено значним рівнем фіскальної децентралізації. Найменше значення наведеного показника спостерігаємо у Німеччині, де доходи державного бюджету за період 2009-2018 років становлять 13,9 %, варто зазначити, що більша частина податкових і неподаткових платежів зараховується до бюджетів федеральних земель. Особливістю структури федерального бюджету Німеччини є значний показник питомої ваги у податкових надходженнях ПДВ та неподаткових надходжень у статті «доходи від економічної діяльності», що включають прибуток Німецького федерального банку.

Суттєвою відмінністю у структурі доходної частини державного бюджету розвинутих країн ЄС у порівнянні з країнами Центральної Європи та Балтії є

більш вагома роль податкових надходжень у формуванні бюджетних доходів. За період 2009-2018 років середнє значення частки податків у доходах бюджету країн, представлених у таблиці 1 коливається від 74,3 % у Франції до 89,4 % у Швеції, відповідно середнє значення даного показника для вибірки складає 79,9 %. По відношенню до валового внутрішнього продукту податкові надходження складають для даної вибірки країни – 24,7 %.

Відповідно, середнє значення показника питомої ваги податкових надходжень до державного бюджету у ВВП складає у Німеччині 11,6 %, Франції – 17,2 %, Фінляндії – 20,3 %, Нідерландах – 21,3 %, Італії – 22,9 %, Ісландії – 26,8 %, Швеції – 27,3 %, Ірландії – 28,4 %, Австрії – 28,4 %, Великобританії – 33,1 %, Данії – 34,0 %. Відмінною особливістю структури оподаткування аналізованих країн є превалювання прямих податків над непрямими. Використовуючи методику ОЕСР можна констатувати, що надходження від податків на доходи і прибуток переважають відповідні надходження податків на споживання. В структурі оподаткування багатьох розвинутих країн ключову роль відіграють податки на робочу силу. Питома вага даного виду податків у загальній структурі податкових надходжень складає у Швеції – 57,6 %, Австрії – 56,8 %, Данії – 56,6 %, Нідерландах – 53,2 %, Франції – 51,8 %, Фінляндії – 50,3 %, Італії – 49,8 %. Варто зауважити, що для систем оподаткування в розвинутих країнах ЄС із високим рівнем доходу на душу населення притаманне функціонування прогресивної шкали оподаткування для податку на доходи фізичних осіб. Найвища ставка на теренах ЄС спостерігається у Швеції на рівні 57,1 %, Данії – 55,8 %, Нідерландах – 52,0 %, Франції – 50,2 %, Австрії – 50,0 %. Найнижчий рівень максимальної ставки податку на доходи серед аналізованих нами розвинутих країн зафіксовано у Великобританії на рівні 45,0 %, дана країна у 2016 році знизила ставку на 5 відсоткових пунктів.

У періоді 2009-2018 років не зафіксовано єдиної тенденції зміни граничної ставки податку на доходи фізичних осіб, проте в своїй більшості ставки зростали – у 8 із 11 країн. В Ісландії на 7,6 відсоткових пункти з 38,7 % до 46,3 %, Ірландії на 6,0 відсоткових пункти з 42,0 % до 48,0 %, Великобританії на 5,0 відсоткових

пункти з 40,0 % до 45,0 %, Франції на 4,8 відсоткових пункти із 45,4 % до 50,2 %, Італії на 4,7 відсоткових пункти з 44,1 % до 48,2 %, Німеччині на 3,2 відсоткових пункти із 44,3 до 47,5 %, Фінляндії на 0,7 відсоткових пункти – з 50,9 % до 51,6 %, у Швеції на 0,5 відсоткових пункти з 56,6 % до 57,1 %. У двох країнах максимальні ставки податку залишились незмінними, в Нідерландах – 52,0 % та Австрії – 50,0 % відсотків. У Данії відбулось зниження ставки з 62,3 % до 55,8 %, тобто на 6,5 відсоткових пункти.

Потрібно зазначити, що група країн Центральної Європи та Балтії належать до країн із помірним перерозподілом валового внутрішнього продукту через державний бюджет.

Аналіз даних табл. 1.1 свідчить, що питома вага доходів бюджету представленої вибірки у валовому внутрішньому продукті коливається в діапазоні від 25,6% у 2009 р. до 29,3% у 2012 р., середнє значення наведеного показника сягає 26,8%. Можна прослідкувати тенденцію нарощування доходів бюджету в 2011–2012 рр., у період світової економічної рецесії, доволі високе значення у 2013 р. у період економічного відновлення, подальший поступовий спад значень доходів у ВВП у 2014–2016 рр., а також зростання перерозподілу валового внутрішнього продукту через доходну частину державного бюджету в 2017–2018 рр.

Таблиця 1.1.

Питома вага доходів державного бюджету в країнах із трансформаційною економікою ЄС, % ВВП

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Латвія	22,4	21,2	22,7	24,7	26,6	22,5	21,5	21,0	22,6	22,6
Литва	25,3	25,7	27,3	28,7	28,1	29,5	23,7	23,9	22,9	24,1
Польща	25,9	25,6	26,2	25,9	27,5	25,9	24,7	23,9	22,7	22,9
Словаччина	25,9	23,4	23,2	28,9	27,6	27,2	26,8	26,2	26,5	29,7
Румунія	26,5	28,9	28,6	29,6	29,2	27,2	25,7	25,0	24,5	26,4
Болгарія	24,2	28,6	27,6	29,1	26,5	25,0	25,4	26,8	30,9	27,9
Естонія	29,0	29,3	33,9	38,3	34,5	32,0	33,5	32,4	33,0	35,1
Середнє значення	25,6	26,1	27,1	29,3	28,6	27,0	25,9	25,6	26,2	27,0

Представлену вибірку країн також можна розділити на підгрупи. До першої слід віднести країни з найнижчими показниками питомої ваги доходів бюджету в ВВП (до 26%), це: Латвія – середній показник за період 2009–2018 рр. становить 22,8%, Польща – 25,1%, Литва – 25,9%; до другої групи (26,0–27,5%) належать Словаччина – 26,5%, Румунія – 27,2%, Болгарія – 27,2%, (понад 30%), Естонія, доходи державного бюджету якої щодо ВВП становлять 33,1%.

Найбільшим складником формування бюджетних доходів є податкові надходження, середнє значення частки податків у доходах державного бюджету країн Центральної Європи та Балтії у доходах бюджету в 2009–2018 рр. коливається від найменшого значення 62,3% у Словаччині до найбільшого – 77,6 % в Естонії. По відношенню до валового внутрішнього продукту податкові надходження становлять 18,7% для даної вибірки країни. У розрізі країн ситуація виглядає так: Латвія – 14,5%, Словаччина – 16,5%, Польща – 17,4%, Литва – 17,7%, Румунія – 17,9%, Болгарія – 20%, Естонія – 26,6%. Динаміка показника податкового навантаження представлена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Питома вага податкових надходжень до державного бюджету
в країнах із трансформаційною економікою ЄС, % ВВП

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Латвія	15,6	15,1	14,7	13,1	13,5	13,7	14,5	14,7	15,0	15,3
Литва	20,8	20,7	20,8	17,4	16,3	15,8	15,9	15,9	16,1	17,0
Польща	18,1	18,9	19,0	16,8	17,4	17,5	16,8	16,5	16,4	16,5
Словаччина	17,1	17,0	16,8	15,9	15,5	15,9	15,4	16,4	17,2	18,2
Румунія	18,4	18,7	18,1	16,7	17,3	18,0	17,6	17,5	17,7	18,7
Болгарія	21,1	22,9	22,2	19,0	18,5	17,7	19,0	19,8	19,6	20,2
Естонія	25,7	26,3	25,9	28,7	26,9	25,5	25,8	26,1	26,9	28,1
Середнє значення	19,5	19,9	19,6	18,2	17,9	17,7	17,9	18,1	18,4	19,1

Слід відзначити, що система формування доходів державного бюджету України знаходиться під впливом постійних трансформаційних змін в економіці та адаптується до нових макроекономічних умов. Значення показника валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджетні доходи, значною мірою залежить від обсягу та ступеню пріоритетності завдань,

функцій держави, обраної моделі економічного розвитку та соціальної політики. Україна належить до групи країн із помірним рівнем перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему країни.

Податкові надходження є найбільшим джерелом формування доходної частини бюджету. Слід відзначити, що рівень ефективності заходів податкового регулювання впливає на стан виконання планових бюджетних показників та стійкість бюджетної системи. Водночас динаміка надходжень податків є достатньо чутливою до змін низки ендогенних та екзогенних економічних факторів. За умов рецесії актуалізуються питання забезпечення стійких обсягів надходжень до бюджету, розроблення програми заходів компенсаційних заходів унаслідок зниження обсягів

Фінансова політика, зокрема бюджетна, у сфері доходної частини бюджету має бути спрямованою на підвищення фіскальної результативності податків, проведення гармонізації податкового регулювання згідно з міжнародними стандартами.

Таким чином, можна зазначити, що в залежності від ступеню розвитку економіки, розміру валового внутрішнього продукту на душу населення відрізняються підходи країн щодо формування доходної частини бюджету, зокрема в частині коефіцієнта перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, частки податків у бюджетних доходах, структури оподаткування у розрізі класифікації податків, ставок оподаткування тощо.

На сучасному етапі розвитку фінансових відносин необхідним є подальше проведення збалансованої бюджетної політики з метою відновлення достатнього рівня стійкості системи державних фінансів та бюджетної системи. Необхідність підтримки фінансово-банківських інституцій, належного рівня платоспроможного попиту населення, обмежені можливості забезпечення додаткових доходів бюджету за рахунок податкових надходжень обумовили значне зростання показників дефіциту державного бюджету в країнах ЄС. З огляду на необхідність проведення бюджетної консолідації важливим заходом стало підписання країнами-членами Європейського Союзу Договору про

стабільність, координацію і управління в економічному та валютному союзі. Даним актом визначено ряд важливих напрямів фінансового регулювання економіки, які мають на меті посилити ефективність впливу держави на соціально-економічні процеси, зокрема було встановлено бюджетно-податкові обмеження та правила. По-перше, правило збалансованого бюджету, яке полягає у тому, що бюджет має бути ухваленим з первинними профіцитом або ж бути збалансованим. По-друге, правило бюджетного скорочення, у разі перевищення показника структурного дефіциту бюджету у 0,5 % ВВП необхідним є проведення відповідного коригування видаткової частини бюджету та зниження бюджетного дефіциту.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

2.1. Дохідна частина бюджету як складова Державного бюджету України

Державний бюджет займає провідне місце в бюджетній системі України. І як будь-який план, він має свої складові частини. Відповідно до глави 5 Бюджетного кодексу (далі — БК) можна виділити доходну і видаткову частини Державного бюджету [2].

Дослідження проблем формування доходної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. Через державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з врахуванням довгострокових інтересів країни. Збільшення асигнувань з державного бюджету сприяє зростанню сукупного попиту в економіці і, відповідно, збільшенню випуску продукції і зайнятості. Наведене свідчить про актуальність досліджуваної теми.

Норми, які регулюють відносини по формуванню доходної частини бюджету, відіграють важливу роль у системі бюджетно-правових норм, оскільки ці відносини впливають як на фінансове забезпечення функцій управління, так і на розвиток держави в цілому. Звернемо увагу на особливий характер зв'язку бюджетних матеріальних і процесуальних норм порівняно з цивільними матеріальними і цивільними процесуальними нормами. Відмінність полягає передусім в тому, що в бюджетних відносинах беруть участь одні й ті ж учасники, якими є органи та посадові особи, наділені бюджетними

повноваженнями (ст. 20 БК), а у цивільних — самостійні й різні суб'єкти. До учасників формування державного бюджету відносяться Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України і Верховна Рада України, а також розпорядники бюджетних коштів.

Стаття 2 БК дає наступне визначення доходів бюджету — це усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України. Але, на нашу думку, ця дефініція не повністю відображає сутності поняття «доходи бюджету». З огляду на розробки, здійснені наукою бюджетного права, можна дати наступне визначення: *доходи бюджету* — це частина фінансових ресурсів, що опосередковують економічні відносини з приводу акумулювання державою грошових коштів для створення централізованого грошового фонду, які мають на меті забезпечення реалізації державних програм. Правові норми, що стосуються складу і формування доходів державного бюджету, складають окрему групу, але розглядаються в одному розділі з групою правових норм, що регулюють видатки бюджету. Тим самим підкреслюється єдність і взаємозалежність між доходною і видатковою частинами, тобто збалансованість бюджету, що має бути враховано при формуванні кожної з цих частин. Необґрунтовані розбіжності між обсягами доходів і видатків, нехтування узгодженістю в процесі формування кожної з цих частин бюджету призводять до таких негативних явищ як розбалансованість та дефіцит державного бюджету, у зв'язку з чим немає оптимального впливу бюджету на розвиток економіки і соціальної сфери.

Розмаїття видів доходів відображається завдяки бюджетній класифікації, яка здійснюється з метою проведення необхідного аналізу в розрізі доходів та забезпечення загальнодержавної та міжнародної порівнянності бюджетних показників.

Бюджетним кодексом України (ст. 9) встановлена така класифікація доходів бюджету: 1) податкові надходження; 2) неподаткові надходження; 3) доходи від операцій з капіталом; 4) трансферти. До податкових надходжень

належать обов'язкові платежі, передбачені податковим законодавством України. Перелік загальнодержавних і місцевих податків закріплений у статтях 13, 14 Закону України «Про систему оподаткування». Також до законодавства про податки, збори та обов'язкові платежі належать нормативні акти, що регулюють порядок справляння конкретного виду платежу, наприклад, Закон України «Про плату за землю», Декрети Кабінету Міністрів «Про податок на додану вартість», «Про акцизний збір», «Про податок на прибуток» та ін., Укази Президента та постанови Кабінету Міністрів, підзаконні нормативні акти інших органів влади, які уточнюють і доповнюють законодавчі приписи.

Неподатковими надходженнями визнаються: доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі; надходження від штрафів та фінансових санкцій; інші неподаткові платежі.

Виходячи з наведеної класифікації доходів бюджету і визначається склад доходів Державного бюджету України.

Узагальнюючим джерелом доходів державного бюджету, рівно як і місцевих бюджетів, є валовий внутрішній продукт (далі - ВВП) країни. Зростання ВВП призводить до зміцнення та стабілізації економіки, розширення виробництва, збільшення зайнятості, підвищення життєвого рівня народу, заробітної плати працівників, прибутків підприємств та організацій, купівельної спроможності населення, а, отже, до збільшення податкових надходжень до державного і місцевих бюджетів, до поповнення їх доходної частини. Разом з тим зниження номінального обсягу ВВП та зростання інфляції призводить до номінального зменшення надходжень до бюджету.

Склад доходів Державного бюджету включає доходи (за винятком тих, що згідно зі статтями 64, 66 та 69 БК закріплені за місцевими бюджетами), які отримуються відповідно до законодавства про податки, збори і обов'язкові платежі та Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів», а також за послуги, що надаються бюджетними установами, які утримуються за рахунок Державного бюджету України, та інших визначених законодавством джерел, включаючи кошти від продажу активів, що належать державі або

підприємствам, установам та організаціям, а також проценти і дивіденди, нараховані на частку майна, що належить державі в майні господарських товариств. До складу доходів Державного бюджету України також входять: гранти і дарунки у вартісному виразі та міжбюджетні трансферти з місцевих бюджетів.

Маючи матеріальний характер, доходи класифікуються і систематизуються переважно за економічними і правовими джерелами. За соціально-економічними ознаками доходи бюджетів поділяються на доходи: від господарської діяльності; від використання природних ресурсів; від зовнішньоекономічної діяльності; від банківської діяльності; від реалізації дорогоцінних металів з Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; державне мито; митні платежі; збори та інші неподаткові платежі; доходи від приватизації; доходи від прибутку громадян тощо.

За порядком та умовами зарахування доходів у Державний бюджет та в місцеві бюджети вони поділяються на закріплені і регулюючі. До закріплених відносяться доходи, які чинними законодавчими актами віднесені у доходну частину певного рівня бюджетної системи повністю у розмірі територіального надходження або у твердо фіксованому розмірі (норматив), що встановлюється на тривалий строк. Регулюючі доходи — це доходи, надходження яких у нижчестоящі бюджети визначаються щорічно Верховною Радою України або представницьким органом місцевого самоврядування вищого рівня при запровадженні своїх актів про бюджет. У сучасних умовах Державний бюджет може мати як закріплені за ним кошти, так і позичені. За юридичними формами доходи Державного бюджету поділяються на податкові і неподаткові [22].

При формуванні доходної частини державного бюджету необхідно дотримуватися принципів бюджетної системи, які визначені ст. 7 БК. Деякі з цих принципів поки що реалізується недостатньо ефективно.

Однією з головних проблем щодо наповнення Державного бюджету в Україні є необхідність кардинальної реформи системи пільг, які надаються

платникам податків та платежів. Розвинена система пільгового оподаткування та протекціоністська політика держави щодо окремих галузей економіки призвела до того, що загальний обсяг пільг з оподаткування у 2003 та 2004 році сягнув 71,3 та 85,1 мільярди гривень відповідно, що співставно, практично, з 95-ма відсотками доходів бюджетів України.

Податок на додану вартість втратив основну роль джерела доходів бюджету і фактично використовується як інструмент регулювання виконання Державного бюджету. Залишок невідшкодованих сум за цим податком на перше січня 2005 року сягнув 6,4 мільярда гривень, прострочена бюджетна заборгованість 1,8 мільярдів гривень.

Податок на додану вартість є найбільш криміналізованим видом податку, за яким скоєно, за даними Державної податкової адміністрації, більше 50 відсотків злочинів у податковій сфері, в основному при експортно-імпорتنих операціях платників податку. Очевидно, найкращим за цієї ситуації було б запровадження іншого, зрозумілого і простого, адміністрування податку. Таким міг би бути, наприклад, податок з продажу.

Враховуючи, що обсяг роздрібного товарообігу прогнозується на рівні 55,5 мільярда гривень, запровадження цього податку у розмірі 10 відсотків ціни забезпечило б надходження до бюджету майже 6 мільярдів гривень, що дорівнює надходженню податку на додану вартість. До того ж це призвело б до позитивного соціального ефекту через зниження цін на 10 відсотків та зменшення рівня криміналізації бюджетної сфери.

Таким чином, можна констатувати, що проблема наповнення доходної частини Державного бюджету України на сьогодні є однією з найбільш гострих.

2.2. Аналіз податкових та неподаткових надходжень дохідної частини бюджету

Питома вага податкових надходжень в загальному обсязі надходжень до зведеного бюджету України становила 83,3 відсотка, неподаткових надходжень – 16,3 відсотка.

Найбільшу питому вагу серед податкових надходжень в загальному обсязі надходжень до зведеного бюджету України становили такі надходження:

- податок на додану вартість – 31,6 відсотка;
- податок та збір на доходи фізичних осіб – 19,4 відсотка;
- акцизний податок – 11,2 відсотка;
- податок на прибуток підприємств – 9,0 відсотків.

За 2018 рік Державний бюджет України отримав 928,1 млрд. грн., що на 134,7 млрд. грн., або на 17,0 відсотків більше ніж за 2017 рік.

Кошти, що передаються до місцевих бюджетів з Державного бюджету України відповідно до п.33 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України (експеримент) за 2018 рік становили – 3,3 млрд. гривень.

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі надходжень до Державного бюджету України становили податкові надходження – 81,2 відсотка, з них:

- податок на додану вартість – 40,4 відсотка;
- акцизний податок – 12,8 відсотка;
- податок на прибуток підприємств – 10,4 відсотка;
- податок та збір на доходи фізичних осіб – 9,9 відсотка.

Неподаткові надходження становили 17,7 відсотка від загальної суми доходів державного бюджету, серед яких:

- власні надходження бюджетних установ – 5 відсотків;
- кошти, що перераховуються НБУ – 4,8 відсотка;
- частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного

бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність – 4,3 відсотка;

– від продажу 4G ліцензій – 0,9 відсотка.

До загального фонду державного бюджету за 2018 рік надійшло 833,6 млрд. грн., що на 135,2 млрд. грн., або на 19,4 відсотка більше ніж за 2017 рік.

Найбільші надходження до загального фонду державного бюджету у 2018 році становили:

- податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів – 295,1 млрд. грн., що на 44,5 млрд. грн., або на 17,8 відсотка більше ніж у 2017 році;

- податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування – 79,1 млрд. грн., що на 15,7 млрд. грн., або на 24,7 відсотка більше ніж у 2017 році;

- податок на прибуток підприємств – 95,7 млрд. грн., що на 31,8 млрд. грн., або на 49,8 відсотка більше ніж у 2017 році;

- податок та збір на доходи фізичних осіб (у т.ч. військовий збір і податок на доходи фізичних осіб із доходу у вигляді процентів) – 91,7 млрд. грн., що на 16,7 млрд. грн., або на 22,3 відсотка більше ніж у 2017 році;

- акцизний податок – 86,9 млрд. грн., що на 8,1 млрд. грн., або на 8,5 відсотка менше порівняно із 2017 роком, що пояснюється збільшенням відсотку відрахувань до спеціального фонду надходжень податку на нафтопродукти і транспортні засоби, а також скороченням обсягів виробництва тютюнових виробів (за даними Держстату зменшення на 10,6 відсотка за січень–листопад 2018 року до відповідного періоду 2017 року);

- рентна плата за користування надрами – 39,8 млрд. грн., що на 4,1 млрд. грн., або 9,2 відсотка менше ніж у 2017 році. Зниження надходжень з рентної плати за користування надрами для видобування природного газу пояснюється тим, що у 2017 році для сплати рентної плати застосовувався

механізм клірингових розрахунків, який був визначений постановою Кабінету Міністрів України від 11.01.2005 № 20 «Про затвердження Порядку перерахування деяких субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг, субсидій та компенсацій». З 1 січня 2018 року зазначена постанова скасована та запроваджено монетизацію надання пільг та житлових субсидій;

- ввізне мито – 23,3 млрд. грн., що на 1,0 млрд. грн., або на 4,7 відсотка більше ніж у 2017 році;

За 2018 рік за загальним фондом державного бюджету відшкодовано ПДВ у сумі 131,7 млрд. грн., що на 11,6 млрд. грн. більше ніж за 2017 рік.

До спеціального фонду державного бюджету за 2018 рік надійшло 94,5 млрд. грн., що на 0,5 млрд. грн., або на 0,6 відсотка менше ніж за 2017 рік, що пояснюється тим, що у квітні 2017 року надійшли конфісковані кошти та кошти, отримані від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення у сумі 29,7 млрд. грн., в той час як у 2018 році за вказаним джерелом надійшло лише 140,6 тис. гривень. В цілому, зниження надходжень до спеціального фонду державного бюджету у 2018 році частково компенсувалось зміною розподілу доходів між загальним та спеціальним фондом (відповідно до пункту 41 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України до спеціального фонду державного бюджету з 01 січня 2018 року зараховується 50 відсотків акцизного податку і ввізного мита на нафтопродукти і транспортні засоби).

Власні надходження бюджетних установ за 2018 рік становили 46,7 млрд. грн., що становить 49,4 відсотка від загального обсягу надходжень до спеціального фонду державного бюджету. Проти 2017 року надходження зросли на 11,0 млрд. грн., або на 30,8 відсотка.

Загальний обсяг неподаткових надходжень за 2016–2018 роки становив 396 905,9 млн грн (17 відс. загального обсягу доходів). За результатами 2016 року до державного бюджету надійшло 103 643,68 млн грн неподаткових

надходжень, що становить 118,3 відс. затвердженого показника на рік (зі змінами), за 2017 рік – 128 579,09 млн грн (114,4 відс.), за 2018 рік – 164 683,13 млн грн (113,6 відсотка). Прогнозний показник неподаткових надходжень, розрахований Мінфіном, який подавався до Кабінету Міністрів України, на 28 182,91 млн грн (37,3 відс.) менший, ніж фактичний за підсумком 2016 року. У 2017 році така розбіжність становила 26 993,50 млн грн (26,6 відс.), у 2018 році – 46 754,46 млн грн (39,6 відсотка). Внаслідок внесення Верховною Радою України протягом року змін до закону про ДБУ обсяг неподаткових надходжень збільшувався. Зокрема, у 2016 році – на 4 912,5 млн грн (6 відс.), у 2017 році – на 5 177,01 млн грн (4,8 відсотка). У 2018 році зміни вносились лише один раз, у результаті затверджений показник неподаткових надходжень збільшено на 1,0 млн гривень.

Через надане законодавством право головним розпорядникам бюджетних коштів збільшувати планові показники спеціального фонду без внесення змін до закону про Державний бюджет України (частина четверта статті 23 БКУ) спостерігалася значна розбіжність (більш як удвічі) між фактичними і затвердженими показниками за групою „Власні надходження бюджетних установ” (ККДБ 25000000). Так, Законом про ДБУ на 2016 рік власні надходження бюджетних установ затверджено в обсязі 19 043,24 млн грн, фактичні надходження становили 34 082,81 млн грн, перевиконання – на 15 039,57 млн грн (78,9 відсотка). У 2017 і 2018 роках перевиконання становило 13 342,03 млн грн (59,7 відс.) і 20 466,61 млн грн (78 відс.) відповідно.

У структурі неподаткових надходжень протягом 2016–2018 років найбільшу питому вагу мали доходи від власності та підприємницької діяльності – від 49,8 до 55,6 відс., а також власні надходження бюджетних установ – від 27,8 до 32,9 відсотка. Частка двох інших груп загалом становила менше 19 відсотків. Зберігається також щорічна тенденція до зростання загального обсягу неподаткових надходжень. Так, у 2017 році неподаткові надходження зросли на 24,94 млрд грн (24 відс.) порівняно з попереднім роком, у 2018 році – на 36,1 млрд грн (28 відсотків).

Доходи від власності та підприємницької діяльності у 2017 році порівняно з 2016 роком зросли на 19,96 млрд грн (38,7 відс.), тоді як у 2018 році зменшилися до 15,62 млрд грн (21,8 відсотка). Водночас плановий показник 2019 року взагалі передбачає ріст лише на 8,21 млрд грн (9,4 відсотка). Власні надходження бюджетних установ у 2018 році зросли майже вдвічі порівняно з попередніми двома роками. У 2017 році ці надходження становили 35,71 млрд грн, що на 1,62 млрд грн (4,8 відс.) більше аналогічного показника 2016 року. Надходження за цією групою у 2018 році становили 46,69 млрд грн, що на 10,99 млрд грн (30,8 відс.) більше аналогічного показника 2017 року, причина – збільшення надходжень від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю, та коштів, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та інших бюджетних установ для виконання цільових заходів. Отже, системні відхилення прогнозних і планових показників неподаткових надходжень від їх фактичних обсягів свідчать про неякісне планування та прогнозування таких надходжень, зокрема за ККДБ 2500000 „Власні надходження бюджетних установ”, що призводить до щорічних неврахованих резервів доходів державного бюджету. Так, у загальному обсязі доходів Державного бюджету України за 2016–2018 роки частка неподаткових надходжень становила 17 відс. (396,9 млрд гривень). Разом з тим прогнозний обсяг цих надходжень, визначений Мінфіном у проектах законів про ДБУ на 2016–2018 роки, що подавалися до Кабінету Міністрів України, загалом на 50,0 млрд грн (на 14,5 відс.) менший, ніж планові показники затверджені законами, та на 101,9 млрд грн (на 25,7 відс.) менший фактичних надходжень. Водночас обсяг фактичних надходжень на 51,9 млрд грн (15,0 відс.) більший затвердженого показника на рік (зі змінами).

Доходи від власності та підприємницької діяльності (ККДБ 21000000) становлять найбільшу частину неподаткових надходжень серед чотирьох груп за цим розділом доходів та поділяються на чотири підгрупи: частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, і дивіденди (дохід),

нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність (ККДБ 21010000); кошти, що перераховуються НБУ відповідно до Закону України „Про Національний банк України” (ККДБ 21020000); плата за розміщення тимчасово вільних коштів державного бюджету (ККДБ 21040000); інші надходження (ККДБ 21080000).

Найбільша питома вага в структурі доходів від власності та підприємницької діяльності протягом 2016–2018 років (60,5 відс.) належала 19 надходженням, що перераховуються НБУ (ККДБ 21020000), а також частині чистого прибутку ДП та дивідендам ГТ (ККДБ 21010000) – 36,2 відсотка. Частка надходжень за ККДБ 21040000 та ККДБ 21080000 загалом становила 3,3 відсотка.

Загальна сума доходів зведеного бюджету України за 2018 рік становила 1184,3 млрд. грн., що на 167,3 млрд. грн., або на 16,5 відсотка більше ніж за 2017 рік.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

3.1. Шляхи зміцнення дохідної частини Державного бюджету України

Шляхи оптимізації державного бюджету України потребують поступового впровадження. Об'єктивною передумовою забезпечення оптимальної збалансованості бюджету будь-якої країни є його реальне наповнення, в основі якого — економічне зростання

Сучасному етапу економічного розвитку в Україні притаманні деякі позитивні зрушення у фінансовій сфері: певна стабілізація грошової системи завдяки монетарній політиці, зупинення темпів інфляції, поступове залучення неемісійних джерел покриття дефіциту бюджету, розробка й затвердження ряду законопроектів, що розширюють фінансову базу місцевого самоврядування. Перші успіхи є лише початком і основою для вирішення найважливіших питань фінансової політики, для їх продовження необхідні структурні зміни в економіці країни та в самій фінансовій сфері.

Серед першочергових завдань бюджетної політики провідне місце посідає розробка науково-обґрунтованих концепцій доходів держави, побудова оптимальної моделі податкової системи, чітке дотримання податкового законодавства.

Державний бюджет України розробляється на базі наявної дохідної частини, тому важливим є її реальне визначення та повне виконання. В основу мають бути покладені об'єктивні оцінки прогнозних макроекономічних показників. Тому при розробці державного бюджету слід враховувати таке:

- річні проекти мають складатися лише на основі існуючої податкової бази;
- важлива умова стабільності податкових надходжень — мораторій на податкове законодавство впродовж двох-трьох років;

поступове впровадження нових податкових змін, особливо тих, що стосуються значного скорочення надходжень до бюджету;

поступове скасування податкових пільг із переходом до диференційованої сплати податків у відповідних галузях;

проста й доступна система оподаткування, контроль за дотриманням сплати податків.

Потребує об'єктивного визначення частка податкових надходжень від фізичних осіб, її базою повинні стати реальні доходи населення. До складу витрат, що враховуються при обрахунку прибуткового податку, слід включати величину платних послуг на охорону здоров'я, освіту, сплату комунальних послуг.

Альтернативним джерелом збільшення доходів бюджету за рахунок надходжень від фізичних осіб може стати підвищення непрямих податків на споживання предметів розкоші, що також дасть змогу певною мірою нівелювати доходи населення та здійснити їх ефективний перерозподіл. Важливою проблемою є оподаткування відповідно до здійснюваних фактичних витрат фізичних осіб, а не на основі продекларованих доходів.

В умовах економічної кризи особливо гострою залишається проблема соціального захисту. Основне завдання — державна гарантія соціальних послуг на рівні мінімальних стандартів. У зв'язку з цим потребує детальної розробки й уточнення величина "споживчого кошика" та визначення відповідних. Слід наголосити, що в цій сфері має бути певна межа скорочення витрат джерел його фінансування. Тому потребують виважених підходів основні статті скорочення.

До них слід віднести:

зменшення суми пільг у зв'язку із переглядом та уточненням відповідних груп населення, що користуються тими чи іншими пільгами (загальна сума пільг становить близько 15 млрд. грн., тоді як можливості бюджету на їх фінансування — 600 млн. грн.). Необхідно наголосити, що таке уточнення має на увазі виявлення тієї частини населення, яка безпідставно користується тими чи іншими пільгами;

забезпечення на мінімальному рівні бюджетного фінансування освіти, медицини за умови розвитку мережі недержавних установ;

поступовий перехід від державного пенсійного, соціального і медичного забезпечення до пенсійного, соціального і медичного страхування.

Успішне впровадження перелічених заходів можливе за умови поступового підвищення реальних доходів населення. Крім того, значне скорочення державних соціальних витрат має супроводжуватися подальшим розвитком адресних субсидій.

Важливий напрямок забезпечення збалансованості бюджету — оптимізація структури інших видатків бюджету, зокрема на утримання армії та апарату її управління. Зменшення видатків на утримання армії має супроводжуватись переходом військових частин на часткове самофінансування шляхом надання послуг у галузі цивільного будівництва, охорони господарських та інших об'єктів, розширенням програм виробництва в Україні військової техніки. Реформування структури органів управління — передумова скорочення витрат по цій статті.

Поряд із цим збалансованість бюджету може бути досягнута й за рахунок оптимізації витрат на розвиток економіки. Так, на нашу думку, в цьому напрямку необхідно:

чітко визначити основні витрати, що пов'язані з інвестуванням у довгострокові економічні програми, та виділити відповідні фінансові джерела у бюджеті;

забезпечити бюджетне фінансування через систему державного замовлення на конкурсній основі;

використовувати застосування механізму субвенцій з метою ефективного використання бюджетних коштів;

запровадити систему державного контролю за виконанням проектів у галузі економіки через органи Державного казначейства.

Резервом збільшення витрат на розвиток економіки може стати використання коштів господарських структур, а також різних видів поєднання

бюджетних коштів та коштів приватного сектора економіки. Одним із видів ефективного злиття приватного й державного капіталів: є створення системи державно-приватних холдингових компаній для управління діяльністю технологічно пов'язаних виробництв у ключових галузях економіки.

Основна вимога при їх створенні — ефективне використання державного майна та відповідальність керівництва за результати діяльності підприємств і виконання технічної, інвестиційної, цінової політики цих підприємств. Актуальною залишається проблема створення й розвитку фінансово-промислових груп в Україні, в тому числі із залученням державної власності. Роздержавлення підприємств — ефективний напрям скорочення державних витрат, проте слід враховувати зростаючі витрати держави по створенню додаткових робочих місць для робітників, вивільнених у результаті реструктуризації державних підприємств.

Альтернативним джерелом фінансування таких галузей, як чорна та кольорова металургія, машинобудування, хімічна промисловість є довгострокове банківське кредитування. У зв'язку з цим виникає необхідність створення державного інвестиційного банку. Необхідно наголосити, що функціонування такого банку в Україні досить проблематичне через недостатність джерел формування та поповнення кредитних ресурсів.

Досить вагомі потенційні можливості скорочення витратної частини бюджету пов'язані з удосконаленням процесу формування місцевих бюджетів. Первинна ланка місцевих бюджетів — територіальні громади — набувають широких прав на використання державного майна, переданого у комунальну власність, що значно розширює фінансову базу органів місцевого самоврядування та дає змогу фінансувати значну частину витрат місцевих бюджетів за рахунок власних доходів.

Крім того, потребує вирішення питання фінансування забезпечення експлуатації та утримання об'єктів комунальної власності, які передаються у власність членів територіальної громади. Досить високу питому вагу у структурі видатків державного бюджету має обслуговування зовнішнього боргу

(9,1%). Залучення додаткових коштів міжнародних фінансових інститутів та кредитних установ для покриття дефіциту бюджету є досить проблематичним для України. З одного боку, їх подальше залучення збільшує витратну частину бюджету, з другого — значне скорочення таких надходжень є передчасним у зв'язку із нестабільністю ринку державних цінних паперів.

Необхідно враховувати також, що значне збільшення надходжень від випуску ОВДП зумовлює збільшення суми внутрішнього державного боргу та витрат на його обслуговування.

Крім того, значне залучення внутрішніх позик в умовах нестабільності валютного ринку та нерозвиненості фондового ринку має супроводжуватись підвищенням дохідності, що призводить до збільшення суми зобов'язань держави з обслуговування внутрішнього боргу. Розв'язання проблеми оптимізації витрат тісно пов'язане з визначенням місця державних цільових фондів у складі державного бюджету. Фінансування цих фондів здійснюється за рахунок конкретних джерел, тому важливим є їх цільове використання.

З огляду на це, на нашу думку, поряд із Пенсійним фондом за межі державного бюджету мають бути винесені Фонд для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, а також Державний фонд сприяння зайнятості населення. Перелічені вище шляхи оптимізації державного бюджету України потребують поступового впровадження. Об'єктивною передумовою забезпечення оптимальної збалансованості бюджету будь-якої країни є його реальне наповнення, в основі якого — економічне зростання.

Пріоритетом державної податкової політики є забезпечення стабільності податкової системи, зокрема підвищення ефективності та полегшення податкового адміністрування з мінімізацією можливостей для зловживань.

Завданнями є

перегляд ставок акцизного податку на алкогольні напої, екологічного податку та рентної плати, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням

індексу споживчих цін та індексу цін виробників промислової продукції (щороку);

продовження роботи з поступового наближення ставок акцизного податку на тютюнові вироби до рівня, передбаченого директивою ЄС, шляхом збільшення специфічних ставок акцизного податку та мінімального податкового акцизного зобов'язання на тютюнові вироби на індекс девальвації гривні до долара США;

проведення переговорів щодо міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування з Німеччиною, Францією, Індією, Казахстаном, Чорногорією, Об'єднаними Арабськими Еміратами, Молдовою та внесення змін до діючих договорів України з метою зменшення податкових перешкод для закордонних інвестицій та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи і капітал;

опрацювання питання впровадження моделі оподаткування податком виведений капітал.

3.2. Пріоритетні напрями розвитку системи формування дохідної частини бюджету

Бюджет держави завжди є компромісом між основними соціально-економічними групами в країні. Це компроміс між загальнодержавними та приватними інтересами громадян стосовно оподаткування доходів і власності, між центром і регіонами щодо розподілу податків і субсидій, між інтересами окремих галузей і фірм стосовно державних замовлень.

Так, О.В. Кальмук наголошує на необхідності швидкого реформування державної системи оподаткування, шляхом застосування обґрунтованих податкових пільг, легалізації "тіньової" економіки унаслідок зниження податкового тиску та спрощення системи стягнення податків через зменшення їхньої кількості.

Іванова Л.М. підтримує модель переходу до переважного оподаткування прямими податками, оскільки потрібно враховувати неможливість значної частини населення України. Також пропонується замінити ПДВ на податок з продажів, що є простішим в адмініструванні.

Карпінський Б.А. пропонує вдосконалити систему оподаткування з метою реального зниження податкового тиску на суб'єктів господарювання, скасувати численні податкові пільги, які значно порушують територіальну справедливість оподаткування й руйнують економічну мотивацію органів місцевої влади щодо нарощування податкової бази, поліпшити процеси адміністрування податків.

Фадєєва Г.М. зазначає, що реформування з метою удосконалення податкової системи повинно відбуватися у напрямку скорочення податкових пільг, посилення прозорості їх надання та цільового їх спрямування.

Доходи державного бюджету є фінансовою базою діяльності держави. Їхній склад, форми мобілізації залежать від системи і методів господарювання, а також від економічних завдань, які вирішує суспільство в той чи інший період.

У розвинених країнах Європи частка податків у ВВП становить приблизно 40-42 %. В Україні вона змінювалася в межах 30-32 %, незважаючи на вищий рівень оподаткування доходів громадян. Основною причиною цього вважають "тіньову" економіку, яка, за оцінками аналітиків, досягнула загрозливих масштабів і становить близько 50- 60 % податкових платежів, які повинні поступати до бюджетів.

Податок на додану вартість вже давно багато експертів називають одним із найбільш "кримінальних" податків, тому що процедура його відшкодування породила багато корупційних схем. Хоча ПДВ і належить основна роль у формуванні доходів загального фонду, його нетто внесок (надходження за мінусом повернення) є порівняно малим. Іншими словами, ПДВ перетворився на засіб "вимивання" грошей із бюджету за рахунок коштів населення.

Світовий банк (СБ) назвав Україну однією з країн із найбільш складною системою оподаткування. За рейтингом СБ і IFC, система адміністрування

податків в Україні – одна з найскладніших у світі. Україна посідає 181 місце серед 183 країн світу за показниками умов сплати податків.

Викладене свідчить про неефективність системи надходження коштів до Державного бюджету України загалом та загального фонду зокрема, як його структурної частини.

Тому потрібно здійснити невідкладні реформи у бюджетній системі, зокрема щодо формування доходної частини Державного бюджету, насамперед, шляхом удосконалення Податкового кодексу України, який би чітко регламентував відносини у сфері оподаткування, відчутно послабив податковий тиск, спростив процедуру податкового адміністрування та створив надійний захист прав платників податків.

Наступним кроком повинно стати зміщення акценту з оподаткування переважно непрямими податками в бік прямих. Тобто оподаткування непрямими податками не можна вважати остаточною метою створення ефективної системи формування доходів загального фонду. Вона може бути лише проміжною з наступним переходом до системи оподаткування переважно прямими податками. При цьому непрямі податки повинні бути як і джерелом наповнення бюджету, так і інструментом у боротьбі зі шкідливими виробництвами, умовами праці, звичками тощо.

Систему сплати ПДВ доцільно докорінно реформувати або запровадити на його основі новий податок. Останнім часом пропонують замінити ПДВ на податок з продажу (реалізації).

Прихильники існування ПДВ у чинній редакції посилаються на такі аргументи: у разі скасування ПДВ скоротяться витрати держбюджету на третину; податок із реалізації має таку ваду, як кумулятивний ефект; запровадження податку з реалізації перешкоджатиме розвитку малого і середнього бізнесу; при використанні податку з реалізації буде неможливо визначити його частку у вартості продукції, а значить і повністю відшкодувати його при експорті.

Прихильники заміни існуючого ПДВ на податок з реалізації посиляються на такі його вади: ПДВ залишається невиправдано складним в адмініструванні і непередбачуваним податком; порядок сплати податку не завжди однаковий для однотипних підприємств однієї галузі; постійні затримки з відшкодуванням податку на додану вартість знижують ліквідність підприємств.

Подальше реформування потрібно здійснювати також із зменшенням кількості податків та зборів, які мають мале фіскальне значення і їх важко адмініструвати. При цьому пропонується як скасовувати деякі неефективні податки та збори, так і, за змогою, їх об'єднувати та вдосконалювати. У процесі податкового реформування потрібно скасувати податкові пільги, які надаються за галузевим принципом, а також припинити економічні експерименти, пов'язані з пільговим оподаткуванням. Одночасно потрібно передбачити можливості стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання незалежно від того, до якої галузі вони належать.

Виходячи з викладеного, основними шляхами удосконалення чинної системи формування Державного бюджету України загалом та загального фонду, як його структурної частини зокрема, є: зміщення акценту на оподаткування переважно прямими податками та зборами; удосконалення непрямого оподаткування, шляхом заміни ПДВ податком з продажу (реалізації); зменшення кількості податків та зборів, що мають мале фіскальне значення та важкі в адмініструванні; скасування різноманітних галузевих пільг, стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності, підтримка вільних економічних зон.

Актуальними також залишаються дослідження щодо порядку та механізмів заміни ПДВ на податок з продажу, зменшення кількості податків та зборів, заміни існуючих новими, досконалішими, податками та зборами, які стимулюватимуть інноваційну та інвестиційну діяльність суб'єктів підприємництва.

Таким чином, роль доходів бюджету у суспільстві забезпечується їхнім впливом на соціально-економічні процеси. Підвищення ефективності

формування доходів бюджету передбачає обґрунтування концепції розвитку податкової системи, що включатиме: основні прогностичні макроекономічні показники, у тому числі у розрізі галузей економіки, аналіз податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, очікувані зміни зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної ситуації в країні та їх вплив на економічні процеси; оцінку впливу податкової політики на економічне зростання; пріоритетні завдання соціально-економічного розвитку країни та шляхи їх реалізації.

До основних цілей концепції слід віднести: створення раціональної та стабільної податкової системи, що дозволяє максимально використовувати податковий потенціал адміністративно-територіальних одиниць з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни та сталого економічного зростання. Зазначене передбачає: підвищення рівня дієвості бюджетної політики; удосконалення податкового законодавства; раціональне реформування податкової системи; поліпшення податкового адміністрування з метою підвищення інвестиційної привабливості територій та збільшення обсягу надходжень податків і зборів до бюджету; максимальне використання податкового потенціалу територій для забезпечення ефективного і сталого розвитку економіки та соціальної сфери. Питання збільшення податкового навантаження доцільно вирішувати в контексті проведення комплексної податкової реформи спрямованої на розширення бази оподаткування та зниження ставок податків і зборів.

Бюджетна політика щодо формування доходів бюджету має базуватись на принципах системного дослідження фінансово-економічних явищ і процесів, соціальної справедливості, економічності та нейтральності оподаткування, передбачуваності рівня податкового навантаження і стабільності надходжень до бюджету, обґрунтованості надання податкових пільг. З метою ефективної реалізації бюджетної політики важливим є взаємоузгодження запропонованих завдань із рівнем розвитку фінансово-економічних відносин у суспільстві, циклічністю економічних процесів та економічної кон'юнктури.

Підвищення рівня передбачуваності податкового навантаження і стабільності надходжень до бюджету передбачає аналіз рівномірності та пропорційності його розподілу в регіональному розрізі, оцінку варіантів зміни рівня податкового навантаження та можливого його збільшення в залежності від впливу екзогенних та ендогенних факторів, які характеризуються значним ступенем невизначеності, зокрема динаміки соціально-економічних показників, зміни податкового та бюджетного законодавства, підвищення привабливості територій як об'єкта для інвестицій тощо. Для оцінки величини податкового навантаження доцільно здійснювати зіставлення показників соціально-економічного розвитку різних адміністративно-територіальних одиниць з врахуванням інфраструктури та кількості населення. Важливим елементом визначення ефективності зміни податкового навантаження є оцінка впливу зміни податкових ставок і показників економічного розвитку на обсяг податкових надходжень, зазначене надасть можливість підвищити рівень реалістичності фінансово-бюджетного планування.

Важливим є дотримання принципу стабільності, що передбачає спрямування бюджетної політики на диверсифікацію дохідних джерел з метою підвищення стабільності надходжень бюджету, оскільки важливою умовою зазначеного є низький рівень залежності від одного джерела. При цьому недоцільно використовувати джерела доходів, надходження по яких незначні, а витрати на адміністрування високі.

Доцільним є удосконалення механізму прогнозування доходів бюджету від якого залежить стійкість і збалансованість бюджетної системи в цілому. Адекватний прогноз доходів бюджету дозволяє знизити ризики настання несприятливих для бюджету подій. Важливими при цьому є надійність прогнозів макроекономічних показників, оцінки ймовірності їх зміни, обґрунтований вибір варіантів прогнозу доходів бюджету. Разом з тим, незважаючи на те, що основним фактором, що впливає на відхилення фактичних доходів від прогнозних на даний час є похибки в макроекономічних

прогнозах, вдосконалення механізму прогнозування та планування доходів бюджету є одним з пріоритетних напрямів бюджетної політики.

З метою підвищення якості прогнозування доходів бюджету існує об'єктивна необхідність: впровадження ефективних засобів автоматизації, що дозволять удосконалити існуючі процеси аналізу і планування доходів бюджету, підвищити рівень інформаційної взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання; розробка математичної моделі прогнозування доходів бюджету, яка враховуватиме показники соціально-економічного розвитку країни, зміни в податковому та бюджетному законодавстві, тенденції та циклічність розвитку соціально-економічних процесів, що дозволить на цій основі здійснювати факторний аналіз відхилення фактичного рівня виконання доходів бюджету від затверджених показників. Крім того, з метою удосконалення механізму прогнозування доходів бюджету важливим є упорядкування обліку прийнятих платниками зобов'язань, у тому числі щодо сплати неподаткових платежів, що дозволить забезпечити максимальний рівень надходжень до бюджету, посилить дієвість фінансового контролю, що є важливою умовою при переході до середньострокового бюджетного планування орієнтованого на результат.

Важливим завданням є визначення та обґрунтування спектру податкових пільг, які впливають на обсяг дохідної частини бюджету. На даний час, Міністерство фінансів України здійснює узагальнений кількісний аналіз податкових пільг, що не дозволяє здійснити якісну оцінку ефективності заходів податкового стимулювання, забезпечити раціональне використання державних фінансових ресурсів, їх спрямування на вирішення поставлених завдань.

Незважаючи на те, що надання податкових пільг спрямовано на вирішення соціальних завдань, зокрема підтримки соціально незахищених верств населення, стимулювання певних видів економічної діяльності ведення податкових преференцій не завжди є досить обґрунтованим рішенням. Оскільки, надання податкових пільг здійснює як непрямий вплив спрямований на забезпечення економічного зростання так і прямий, що проявляється в

зменшенні податкових надходжень до бюджету. При цьому оцінка непрямого впливу не може бути однозначною. При введенні або скасуванні податкових пільг передбачити поведінку платників податків, яка вплине на можливість досягнення поставлених інших цілей податкової політики, забезпечити взаємоузгодженість та відповідність між податковими пільгами та цілями економічної політики досить складно. На практиці в країнах з розвинутою економікою з метою досягнення певної мети застосовується комплекс фінансових заходів у даній сфері, а один важіль може служити для досягнення різних цілей.

Разом з тим, надання податкових пільг не передбачає безпосереднього витрачання бюджетних коштів, проте зменшує обсяг доходів бюджету, які в разі їх отримання могли б спрямовуватись на вирішення тих же соціально-економічних завдань, що і при наданні податкових пільг. У зв'язку з цим для забезпечення об'єктивності обліку податкових витрат в бюджетному процесі доцільним є відображення в складі бюджетної документації даних про основні податкові витрати, у тому числі інформації щодо кожного заходу, пов'язаного з податковими витратами, термінів їх дії та категорій платників податків, які отримують вигоду від даного заходу. При цьому, важливим є удосконалення обліку податкових витрат з метою оцінки податкової системи з точки зору фіскальної функції податків, нейтральності оподаткування, соціальної справедливості.

Інформація щодо податкових витрат важлива і щодо визначення шляхів удосконалення бюджетної та податкової системи, оцінки ефективності бюджетно-податкової реформи. Зокрема, звіти щодо податкових витрат в країнах з розвинутою економікою інтегровані в бюджетний процес.

Відповідно в Україні важливим завданням з метою забезпечення інтеграції податкової політики, зокрема в частині надання податкових пільг та загальних напрямів підвищення ефективності використання бюджетних коштів є здійснення аналізу та оцінки податкових пільг, забезпечення їх періодичного оновлення та актуалізації інформації щодо них. При цьому продовження

діючих або введення нових податкових пільг передбачає здійснення попереднього аналізу впливу результату від наданих податкових пільг на фінансово-економічний стан суб'єктів господарювання, встановлення обмеження дії пільг в часі, аналізу фактичної результативності та ефективності застосування податкових пільг з метою можливого прийняття рішень про подальшу їх пролонгацію, удосконалення порядку формування звітності про виконання бюджетів, державної статистичної звітності і податкової звітності, забезпечення порівнянності податкових пільг в територіальному та галузевому аспектах, розробку методики кількісної та якісної оцінки податкових пільг, що враховуватиме відповідність між податковими пільгами та цілями економічної політики.

Таким чином, стратегічна мета вдосконалення системи формування дохідної частини бюджету полягає в реалізації принципів фіскальної достатності та соціальної справедливості, а також рівноваги функцій податків. Відсутність зазначеної рівноваги поглиблюватиме протиріччя між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та громадянами.

В цілому дослідження динаміки та структури дохідної частини зведеного бюджету показує, що основні тенденції, які склалися в бюджетно-податковій сфері в Україні, відповідають тим, що відбуваються в умовах необхідності подолання негативних наслідків фінансово-економічних кризових процесів. Зазначене зумовило реалізацію комплексу заходів, спрямованих на забезпечення відповідного рівня податкових надходжень до бюджету, які в умовах нестабільності знизилися, що обумовлено зниженням результативності діяльності основних платників податків.

Доходи Державного бюджету України на 2019 рік сформовано на основі: прогнозних макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України на 2019 рік; завдань бюджетної політики, які спрямовані на забезпечення збалансування державних фінансів, визначених в Основних напрямках бюджетної політики на 2019–2021 роки.

Дохідна частина Державного бюджету на 2019 рік розроблена з урахуванням чинних норм податкового та бюджетного законодавства з такими особливостями: податок на доходи фізичних осіб – зарахування податку від доходів за надання фізичними особами в оренду (суборенду, емфітевзис) земельних ділянок, земельних часток (паїв) податковим агентом до відповідного бюджету за місцезнаходженням таких об'єктів оренди (суборенди, емфітевзису); рентна плата за користування надрами для видобування вуглеводнів (газового конденсату) – зниження ставок з 45 до 29% (до 5 тис. м глибини залягання покладів) та з 21 до 14% (понад 5 тис. м глибини залягання покладів); рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, води, надр, непов'язаних з видобутком, користування радіочастотним ресурсом, а також екологічний та акцизний податки – врахування індексації ставок, визначених в абсолютних величинах (очікувані додаткові надходження – 6,9 млрд грн, у т. ч. державний бюджет – 6,6 млрд грн); рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (окрім рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату) – з 01.01.2019 року 5% зараховується до місцевих бюджетів за місцем видобутку відповідних корисних копалин; 75% надходжень від акцизного податку з пального і транспортних засобів, ввізного мита на нафтопродукти та транспортні засоби, 100% надходжень від плати за проїзд автомобільними дорогами – зараховується до спеціального фонду державного бюджету на розвиток дорожнього господарства (очікувана сума – 50,4 млрд грн); акцизний податок з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального – зарахування 13,44% надходжень до місцевих бюджетів (очікувана сума – 7,4 млрд грн).

Головними проблемами у формуванні доходної частини Державного бюджету України є неузгодженість потреб у податкових надходженнях з можливостями їх отримання. Важливою проблемою формування доходної частини Державного бюджету України є і недосконале податкове законодавство. Необхідність його консолідації й уніфікації об'єктивно і логічно

привели до розробки та прийняття Податкового кодексу. Ще однією проблемою у формуванні доходної частини Державного бюджету є оцінка співвідношень між податковими і неподатковими надходженнями до бюджету й те, наскільки відбувається одночасна концентрація доходів бюджету за рахунок головних бюджетоутворюючих податків: податок на додану вартість, податку на прибуток, акцизного збору. У цій частині має місце ряд суперечливих тенденцій. Сприяти збільшенню доходної частини Державного бюджету України буде подальше проведення фінансово-податкових реформ та вдосконалення економічних відносин, які в свою чергу мають бути направлені на забезпечення сталої тенденції зростання доходів бюджету. Такі реформи повинні бути спрямовані на: прийняття ефективного й забезпечення стабільного чинного законодавства, його простоти й однозначності в трактуванні, а також розробки відповідного дієвого механізму планування та регулювання податкового навантаження; пошук резервів мобілізації доходів бюджету за рахунок впровадження на практиці оподаткування нерухомості; розширення податкової бази за рахунок легалізації та регулювання доходів юридичних і фізичних осіб; уніфікації акцизного збору, платежів за спеціальне використання природних ресурсів як податку. Таким чином, необхідно змінити ідеологію оподаткування в інтересах кожного громадянина й держави в цілому.

Головними напрямками збільшення доходної частини Державного бюджету України є: проведення мораторію на податкове законодавство впродовж двох-трьох років; проста й доступна система оподаткування, контроль за дотриманням сплати податків; підвищення непрямих податків з фізичних осіб на споживання предметів розкоші, що принесе додаткові надходження до бюджету, про що свідчить досвід зарубіжних країн; зменшення видатків; оптимізація витрат на розвиток економіки; підтримка вітчизняного виробника, особливо працюючих на споживчий ринок, тому що за останні 20 років наша країна заповнилася товарами, що користуються попитом із-за кордону; необхідно запровадити чітке розмежування податків, що зараховуються до державного й місцевих бюджетів, розширити права органів

місцевого самоврядування у сфері оподаткування; зростання видатків пропорційно зі зростанням доходів бюджету, це гарантуватиме збалансованість бюджету за будь-яких економічних умов у державі; проведення заходів по зменшенню тенізації економіки; прогнозована й стійка система надходжень, що, в свою чергу, потребує застосування економічно вигідних автоматизованих систем збирання та оброблення статистичної інформації.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних питань зроблені наступні висновки:

Державні доходи забезпечують соціально-економічний розвиток країни загалом, її окремих регіонів та фінансову підтримку населення. З огляду на це, головним завданням держави є акумулювання достатнього обсягу доходів, здатних забезпечити державні видатки. Обґрунтування поняття державних доходів та доходів державного бюджету, дослідження джерел формування доходів державного бюджету є актуальними питаннями, вирішення яких необхідно для вироблення практичних рекомендацій щодо раціонального формування дохідної частини Державного бюджету України.

Дослідження дохідної частини Державного бюджету України дало змогу виокремити класифікаційні ознаки, що можуть бути використані при розширенні бюджетної класифікації доходів бюджету. На сучасному етапі необхідним є переосмислення сутності системи формування доходів бюджету у процесі стимулювання економічних процесів, підвищення теоретико-методологічного рівня бюджетно-податкової політики.

Формування дохідної частини бюджету є важливим для будь-якої країни, оскільки для забезпечення виконання своїх функцій держава повинна мати відповідні фінансові ресурси. Джерелами їх формування можуть бути податки та власні доходи держави. Однак податки, які є формою примусового відчуження результатів діяльності юридичних і фізичних осіб у власність держави, або, інакше, платою за виконання державою її функцій, відрахуванням частини вартості ВВП на загальносуспільні потреби, без задоволення яких сучасне суспільство існувати не може, стали не тільки головним джерелом доходів бюджету держави, але й важливим фактором впливу на економічну систему.

В залежності від ступеню розвитку економіки, розміру валового внутрішнього продукту на душу населення відрізняються підходи країн щодо формування дохідної частини бюджету, зокрема в частині коефіцієнта

перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, частки податків у бюджетних доходах, структури оподаткування у розрізі класифікації податків, ставок оподаткування тощо.

На сучасному етапі розвитку фінансових відносин необхідним є подальше проведення збалансованої бюджетної політики з метою відновлення достатнього рівня стійкості системи державних фінансів та бюджетної системи. Необхідність підтримки фінансово-банківських інституцій, належного рівня платоспроможного попиту населення, обмежені можливості забезпечення додаткових доходів бюджету за рахунок податкових надходжень обумовили значне зростання показників дефіциту державного бюджету в країнах ЄС. З огляду на необхідність проведення бюджетної консолідації важливим заходом стало підписання країнами-членами Європейського Союзу Договору про стабільність, координацію і управління в економічному та валютному союзі. Даним актом визначено ряд важливих напрямів фінансового регулювання економіки, які мають на меті посилити ефективність впливу держави на соціально-економічні процеси, зокрема було встановлено бюджетно-податкові обмеження та правила. По-перше, правило збалансованого бюджету, яке полягає у тому, що бюджет має бути ухваленим з первинними профіцитом або ж бути збалансованим. По-друге, правило бюджетного скорочення, у разі перевищення показника структурного дефіциту бюджету у 0,5 % ВВП необхідним є проведення відповідного коригування видаткової частини бюджету та зниження бюджетного дефіциту.

Державний бюджет – надзвичайно складне соціально-економічне явище, що є основною ланкою фінансової системи будь-якої держави. В ньому зосереджується близько 70% усіх фінансових ресурсів і включає в себе різні фінансові інституції, за допомогою яких держава здійснює свою фінансову діяльність і перерозподіл значної частини валового внутрішнього продукту.

Значну частину надходжень до Зведеного державного бюджету складають податкові надходження, а саме більше 75%, їх частка з кожним роком має тенденцію до зростання.

Біля третини доходів бюджетів формується за допомогою неподаткових надходжень, основною відмінністю яких від податкових є відсутність при використанні механізмів їхньої мобілізації більшості принципів та підходів бюджетної системи, зокрема рівнозначності, стабільності, обов'язковості.

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі надходжень до Державного бюджету України становили податкові надходження – 81,2 відсотка, з них: податок на додану вартість – 40,4 відсотка; акцизний податок – 12,8 відсотка; податок на прибуток підприємств – 10,4 відсотка; податок та збір на доходи фізичних осіб – 9,9 відсотка.

Неподаткові надходження становили 17,7 відсотка від загальної суми доходів державного бюджету, серед яких: власні надходження бюджетних установ – 5 відсотків; кошти, що перераховуються НБУ – 4,8 відсотка; частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність – 4,3 відсотка; від продажу 4G ліцензій – 0,9 відсотка.

Головними проблемами у формуванні доходної частини Державного бюджету України є неузгодженість потреб у податкових надходженнях з можливостями їх отримання. Важливою проблемою формування доходної частини Державного бюджету України є і недосконале податкове законодавство. Необхідність його консолідації й уніфікації об'єктивно і логічно привели до розробки та прийняття Податкового кодексу. Ще однією проблемою у формуванні доходної частини Державного бюджету є оцінка співвідношень між податковими і неподатковими надходженнями до бюджету й те, наскільки відбувається одночасна концентрація доходів бюджету за рахунок головних бюджетоутворюючих податків: податок на додану вартість, податку на прибуток, акцизного збору. У цій частині має місце ряд суперечливих тенденцій. Сприятим збільшенню доходної частини Державного бюджету України буде подальше проведення фінансово-податкових реформ та

вдосконалення економічних відносин, які в свою чергу мають бути направлені на забезпечення сталої тенденції зростання доходів бюджету. Такі реформи повинні бути спрямовані на: прийняття ефективного й забезпечення стабільного чинного законодавства, його простоти й однозначності в трактуванні, а також розробки відповідного дієвого механізму планування та регулювання податкового навантаження; пошук резервів мобілізації доходів бюджету за рахунок впровадження на практиці оподаткування нерухомості; розширення податкової бази за рахунок легалізації та регулювання доходів юридичних і фізичних осіб; уніфікації акцизного збору, платежів за спеціальне використання природних ресурсів як податку. Таким чином, необхідно змінити ідеологію оподаткування в інтересах кожного громадянина й держави в цілому.

Головними напрямками збільшення доходної частини Державного бюджету України є: проведення мораторію на податкове законодавство впродовж двох-трьох років; проста й доступна система оподаткування, контроль за дотриманням сплати податків; підвищення непрямих податків з фізичних осіб на споживання предметів розкоші, що принесе додаткові надходження до бюджету, про що свідчить досвід зарубіжних країн; зменшення видатків; оптимізація витрат на розвиток економіки; підтримка вітчизняного виробника, особливо працюючих на споживчий ринок, тому що за останні 20 років наша країна заповнилася товарами, що користуються попитом із-за кордону; необхідно запровадити чітке розмежування податків, що зараховуються до державного й місцевих бюджетів, розширити права органів місцевого самоврядування у сфері оподаткування; зростання видатків пропорційно зі зростанням доходів бюджету, це гарантуватиме збалансованість бюджету за будь-яких економічних умов у державі; проведення заходів по зменшенню тенізації економіки; прогнозована й стійка система надходжень, що, в свою чергу, потребує застосування економічно вигідних автоматизованих систем збирання та оброблення статистичної інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми удосконалення податкового регулювання / Л. Л. Тарангул, Л. Л. Баланюк та ін. К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. 526 с.
2. Боголіб Т. М. Бюджетна політика як інструмент макроекономічної стабільності. Економічний часопис-XXI. 2015. № 3–4. С. 84–87.
3. Боголіб Т.М. Інституційна основа бюджетної системи України. Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая, 2013. № 2(44). С. 57-68.
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, Т.В. Канєва, М.Д. Пасічний та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
6. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики: монографія / І.Лук'яненко, М.Сидорович ; Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.". Київ : НАУКМА, 2014. 229 с.
7. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.. ; за аг. Ред.. А.А. Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
8. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи / за ред. А. М. Соколовської. К. : ДННУ “Академія фінансового управління”, 2013. 494 с.
9. Дмитровська В.С. Теоретичні засади формування доходів місцевих бюджетів. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. 2013. Т. 1. С. 349–353.
10. Єпіфанов А.О. Бюджет України : монографія : у 2 кн. / А. О. Єпіфанов, І. І. Д'яконова, І. В. Сало. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, Книга перша : Бюджет – головна ланка фінансів держави. 2010. 201 с.
11. Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання / І. В. Запатріна. К. : Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. 528 с.

12. Запатріна І.В. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні: монографія / за ред. М.І. Скрипниченко. НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. К., 2015 544 с.
13. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015-2017 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи впровадження», USAID. К., 2017. 77 с.
14. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації/ В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.
15. Карлін М.І., Хмарук Ю.В. Проблеми формування дохідної бази спеціального фонду державного бюджету України та шляхи їх розв'язання. Фінанси України. 2010. №3. С.13–21.
16. Кириленко О. П. Дохідна база місцевих бюджетів в умовах реформування бюджетної та податкової системи / О. П. Кириленко. Тернопіль: Вектор, 2011. С. 6-10.
17. Коляда Т. А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика [монографія] / Т. А. Коляда. Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. 396 с.
18. Консолідація державних фінансів України : кол. моногр. / [Луніна І.О., Булана О.О., Степанова О.В. та ін.] ; за ред. д.е.н. І.О. Луніної ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". К., 2017. 344 с.
19. Конституція України: за станом на 20.04. 2010 р. / Верховна Рада України від 28.06.1996 р. № 254 /96–ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
20. Кучер Г.В. Державні фінансові ресурси. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 608 с.
21. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л. В. Лисяк. К. : ДННУ АФУ, 2009. 600 с.

22. Лисяк Л.В. Роль і значення державного боргу в грошово-кредитній та податковій політиці України. Світ фінансів. 2016. Вип.1. С.16-26.
23. Лисяк Л.В., Ватченко О.Б., Ватченко Б.С. Оцінка майнового потенціалу регіону – інструмент формування доходів місцевих бюджетів України: теорія і практика : монографія. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 168 с.
24. Ломачинська І. А. Бюджетно-податкове регулювання соціальних аспектів економічного розвитку. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 4. С. 188-191.
25. Лук'яненко І.Г. Прикладні аспекти прогнозування розвитку складних соціально-економічних систем: монографія / За ред. О. І. Черняка, П.В.Захарченка. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В. 2015. С. 86–99.
26. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ: КНТЕУ, 2018. 373 с.
27. Макогон В.Д. Бюджетна політика в механізмі управління державними фінансами. Економічний вісник університету. 2015. Вип.26/1. С. 207–211.
28. Макогон В.Д. Інституційний підхід до формування та реалізації бюджетної політики. Економічний вісник університету. 2016. № 30/1. С. 196–202.
29. Маркуц Ю.І., Гусаревич Н.В. Ефективність формування доходів бюджету в умовах економічних перетворень. Економіка та держава. 2018. № 8. С. 31–34.
30. Надал С.В., Спасів Н.Я. Доходи місцевих бюджетів у контексті децентралізації в Україні. Вісник ТНЕУ. 2016. № 2. С. 102–112.
31. Науково-методичні засади статистичного аналізу стійкості державних фінансів / М. В. Пугачова, Л. О. Ященко та ін. К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. 524 с.
32. Нікітішин А. О. Податкове регулювання як складова соціального розвитку суспільства Бізнес Інформ. 2017. № 9. С. 240-250.
33. Нікітішин А.О. Аналіз формування доходів місцевих бюджетів. Науковий огляд: міжнародний науковий журнал. 2018. [Том 2. № 45](#). С. 27-38.

34. Нова архітектура бюджетної системи України: ризики та можливості для економічного зростання України: аналітична доповідь / О. О. Молдован, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко. К. : НІСД, 2010. 72 с.
35. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
36. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/>
37. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
38. Офіційний сайт Євростату. URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>.
39. Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень. URL: www.ibser.org.ua.
40. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/>
41. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.
42. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку. Вісник КНТЕУ. 2015. № 2 (100). С. 64–73.
43. Пасічний М. Д. Особливості реалізації вітчизняної бюджетної політики. Економіка та держава. 2016. № 5. С. 43–48.
44. Пасічний М.Д. Податкова політика України в сучасних умовах. Вісник Одеського національного університету. Серія Економіка. 2016. Вип. 7 (49). С. 123-128.
45. Пасічний М.Д. Фінансова політика держави: монографія/ М.Д.Пасічний. Київ: Київ.нац.торг-еконо.ун-т, 2019. 440 с.
46. Податкова система / за заг. ред. В. Л. Андрущенка. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 16 с.
47. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.47.11&nobreak=1>
48. Покоłodна О.В., Бойко А.С. Формування доходів місцевих бюджетів в Україні в 2016 році. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. № 54. С. 203–208.

49. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018–2020 роки» від 31.05.2017 р. № 411. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-p>
50. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України за станом на 25.12.2015 р. : Верховна Рада України від 25.12.2015 № 928-VIII: URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
51. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України за станом на 21.12.2016 № 1801-VIII. : Верховна Рада України від 21.12.2016 № 1801-VIII: URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
52. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України за станом на 07.12.2017 № 2246-VIII. Верховна Рада України від 07.12.2017 № 2246-VIII: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
53. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України за станом на 23.11.2018 2629-VIII.: Верховна Рада України від 23.11.2018 № 2629-VIII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>
54. Про Основні напрями бюджетної політики на 2016 рік : Постанова Верховної Ради України від 31 березня 2015 року № 314-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
55. Про Основні напрями бюджетної політики на 2017 рік : Постанова Верховної Ради України від 24 червня 2016 року № 478-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
56. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 червня 2017 р. № 411-р URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
57. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2019–2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. № 315-р URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/315-2018-%D1%80/>
58. Простебі Л.І. Стан доходної частини місцевих бюджетів в контексті трансформаційних процесів в бюджетній сфері. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2016. С. 154–158.

59. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації. *Фінансовий простір*. 2015. № 1 (17). С. 221–227.
60. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації: кол. моногр. / за ред. д.е.н. І.О. Луїної; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". Київ, 2014. 296 с.
61. Свищук А. С. Податкове регулювання у країнах з розвинутою економікою. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2014. Вип. 3. С. 261-271.
62. Собчук С.І. Бюджетна політика в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2016. Вип. 7 (49). С. 142-146.
63. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. К.: НВЦ НБУВ, 2009. 687 с.
64. Стратегія управління державними фінансами на 2017-2021 роки: 8.02.2017 URL: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/kabmin-ukhvalyv-stratehiiu-upravlinnia-derzhavnymu-finansamy-na-roky?category=bjudzhet>
65. Теорія фінансів / за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. К. : Центр учбов. л-ри, 2010. 576 с.
66. Удосконалення управління державними фінансами та реформування податкової системи України. К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2015. 446 с.
67. Фінанси / за ред. І.О.Лютого. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 728 с.
68. Фінанси / за ред. Л. В. Лисяк; Ун-т мит. справи та фінансів. Дніпро : Акцент, 2017. 298 с.
69. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія : у 3 т. / за ред. А. І. Мряковського ; ДННУ «Акад. фін. управління». Вид. 2-ге, переробл. й доповн. К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. Т. 1. 728 с.
70. Чала Н.Д. Бюджетна система / Н. Д. Чала, Л. В. Лазоренко. К. : Знання, 2010. 223 с.

71. Чугунов І. Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності. Вісник КНТЕУ 2014. № 5. С. 64–77.
72. Чугунов І. Я., Макогон В.Д. Теоретико-методологічні засади перспективного прогнозування доходів місцевих бюджетів. Наукові праці НДФІ. 2007. Вип. 2 (39). С. 3–14.
73. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання. К.: НДФІ, 2005. 259с.
74. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5–18.
75. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Бюджетно-податкова політика економічного розвитку. Науковий вісник Полісся. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 54-61.
76. Чугунов І.Я., Зварич О.В. Доходи бюджету як складова системи бюджетного регулювання. 2007. Вип.1 (38). С. 3 – 13.
77. Чумак О. В. Податкове регулювання в системі фінансової політики держави: сутність та інструменти / О. В. Чумак, О. В. Стрибуль // Економічні науки. 2014. Вип. 11(2). С. 401-409.
78. Юрій Е.О., Гриник В.Ю. Особливості формування доходної частини бюджету в сучасних умовах. Молодий вчений. 2016. № 12.1 (40). С. 1010–1013.

ДОДАТКИ

Додаток А

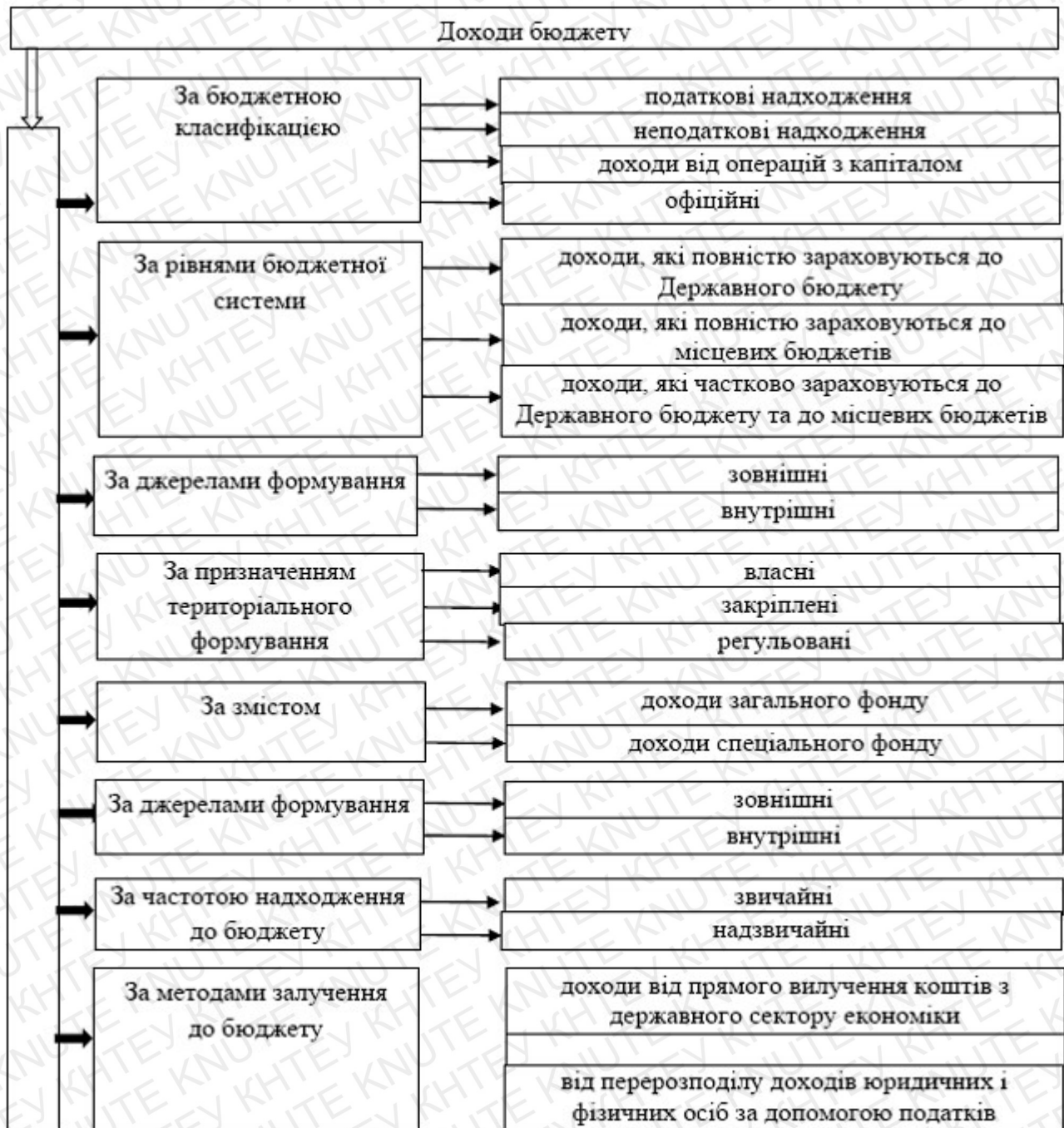

Рис. Структурно-логічна схема класифікації доходів бюджету

Додаток Б

Таблиця Б.1

Структура доходів Державного бюджету України у 2007–2018 роках, %

Роки	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Офіційні трансферти	Цільові фонди
2007	72,21	26,05	1,12	0,04	0,58
2008	74,95	23,61	0,93	0,04	0,47
2009	73,72	25,10	0,54	0,32	0,32
2010	71,31	27,81	0,23	0,14	0,51
2011	83,83	15,77	0,17	0,15	0,08
2012	79,70	19,79	0,36	0,08	0,07
2013	77,82	21,61	0,09	0,43	0,05
2014	78,93	19,25	0,27	1,50	0,06
2015	77,02	22,56	0,04	0,34	0,04
2016	82,29	16,93	0,04	0,70	0,04
2017	79,22	16,23	0,04	0,75	3,76
2018	81,38	17,74	0,07	0,79	0,02

Додаток В

Таблиця В.1

Частка доходів Державного бюджету України у ВВП за період 2007-2018 років, %

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Податкові надходження	16,19	17,71	16,30	15,46	20,12	19,56	17,93	17,88	20,68	21,14	21,72	21,18
Неподаткові надходження	5,84	5,58	5,55	6,03	3,78	4,86	4,98	4,36	6,06	4,35	4,45	4,63
Доходи від операцій з капіталом	0,25	0,22	0,12	0,05	0,04	0,09	0,02	0,06	0,01	0,01	0,01	0,02
Цільові фонди	0,13	0,11	0,07	0,11	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	1,03	0,01
Трансферти від зарубіжних країн	0,01	0,01	0,07	0,03	0,04	0,02	0,10	0,34	0,09	0,18	0,21	0,21
ВСЬОГО	22,42	23,63	22,11	21,68	24,00	24,55	23,04	22,65	26,85	25,69	27,42	26,05

Додаток Д

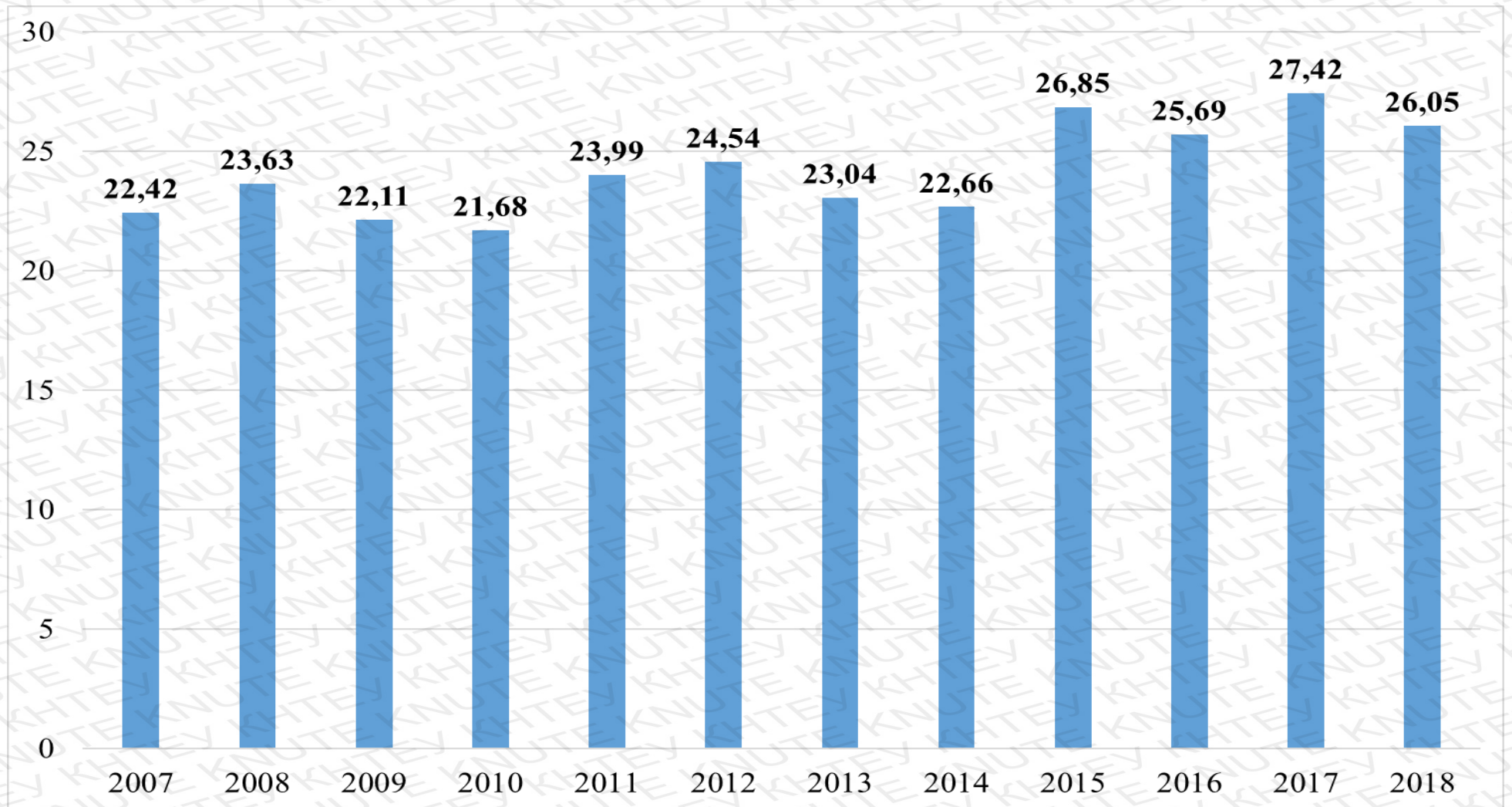

Рис. Д.1. Частка доходів Державного бюджету України у ВВП за період 2007-2018 років, %

Додаток Ж

Показники виконання доходів Державного бюджету України за 2017-2018 роки

Показники	Державний бюджет						Загальний фонд				Спеціальний фонд		
	2017 рік, млрд. грн.	2018 рік, млрд. грн.	темп росту		питома вага		2017 рік, млрд. грн.	2018 рік, млрд. грн.	темп росту		2017 рік, млрд. грн.	2018 рік, млрд. грн.	темп росту
			%	млрд. грн.	2018 %	зміна до 2017, у в.п.			%	млрд. грн.			
ДОХОДИ, у т.ч.:	793,4	928,1	117,0	134,7	100,0	-	698,4	833,6	119,4	135,2	95,0	94,5	99,4
Податкові надходження, у т.ч.:	627,2	753,8	120,2	126,7	81,2	2,2	605,6	716,6	118,3	110,9	21,5	37,2	173,2
Податок та збір на доходи фізичних осіб	75,0	91,7	122,3	16,7	9,9	0,4	75,0	91,7	122,3	16,7	0,0	0,0	-
Податок на прибуток підприємств	66,9	96,9	144,8	30,0	10,4	2,0	63,9	95,7	149,8	31,8	3,0	1,1	-
Рентна плата за користування надрами	43,9	39,8	90,8	-4,1	4,3	-1,2	43,9	39,8	90,8	-4,1	0,0	0,0	-
Акцизний податок:	108,3	118,9	109,8	10,6	12,8	-0,8	95,0	86,9	91,5	-8,1	13,3	31,9	240,6
з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	66,3	71,1	107,3	4,8	7,7	-0,7	63,8	65,3	102,5	1,6	2,5	5,8	228,9
з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	42,0	47,7	113,6	5,7	5,1	-0,2	31,3	21,6	69,1	-9,7	10,7	26,1	243,4
Податок на додану вартість:	314,0	374,5	119,3	60,5	40,4	0,8	314,0	374,2	119,2	60,2	0,0	0,3	-
з вироблених в Україні товарів (робіт,	63,5	79,1	124,7	15,7	8,5	0,5	63,5	79,1	124,7	15,7	-	-	-

послуг) з врахуванням відшкодування ПДВ (сальдо):														
ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг)	183,5	210,8	114,9	27,3	22,7	-0,4	183,5	210,8	114,9	27,3	-	-	-	
відшкодування ПДВ	-120,1	-131,7	109,7	-11,6	-14,2	0,9	-120,1	-131,7	109,7	-11,6	-	-	-	
з ввезених на територію України товарів	250,5	295,4	117,9	44,8	31,8	0,3	250,5	295,1	117,8	44,5	0,0	0,3	-	
Ввізне мито	23,9	26,6	111,1	2,7	2,9	-0,2	22,3	23,3	104,7	1,0	1,6	3,3	198,7	
Неподаткові надходження, у т.ч.:	128,6	164,7	128,1	36,1	17,7	1,5	87,4	110,4	126,3	23,0	41,2	54,3	131,8	
Кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України "Про Національний банк України"	44,4	44,6	100,5	0,2	4,8	-0,8	44,4	44,6	100,5	0,2	-	-	-	
Плата за видачу, переоформлення, продовження терміну дії ліцензій на користування радіочастотним ресурсом України та видачу дублікатів таких ліцензій в т.ч.	0,2	8,1	-	7,9	0,9	0,8	0,2	8,1	-	7,9	-	-	-	
Власні надходження бюджетних установ	35,7	46,7	130,8	11,0	5,0	0,5	-	-	-	-	35,7	46,7	130,8	